

سلسلہ دروس خارج

اصول فقہ

جلسہ :

۲۲

تاریخ :

۱۹/۱۸/۱۹

استاد پیدہ حسن خمینی

موضوع : تمایز علوم

خلاصه فرمایش آقای بروجردی

هر علم، قضایایی دارد

۱

هر قضیه، «موضوع و محمول» دارد

۲

موضوع قضایای یک علم، با یکدیگر فرق می کنند ولی محمول آنها یکی است

۳

محمول قضایای یک علم با محمولات قضایای علوم دیگر، متفاوت است.

۴

موضوع برای محمول و محمول برای موضوع، **عرضی** است

۵

بحث از موضوع، بحث از **عوارض ذاتیه** محمول و بحث از محمول، بحث از **عوارض ذاتیه** موضوع است

۶

موضوع یک علم، **جامع محمولات** قضایای آن علم است (توجه : موضوع یک علم با موضوع مسائل علم

فرق دارد)

۱

خلاصه فرمایش آقای بروجردی

هر علم قضایایی دارد که موضوعات آن قضایا، عوارض ذاتی محمول هستند

بحث در هر علم از عوارض ذاتی جامع محمولات می باشد

وقتی گفتیم «جامع محمولات موضوع یک علم است»، پس بحث در هر مسأله پیرامون عوارض ذاتی موضوع آن علم است

در حقیقت باید در قضایای یک علم، جای موضوع و محمول را عوض کرد. پس جامع محمولات، جامع موضوعات مسائل است

پس : موضوع یک علم، جامع موضوعات مسائل آن علم است.

دو نکته

نکته اول: طرح این مقدمه برای این است که بگویند: «جامع محمولی در حقیقت موضوع همه مسائل است» تا با مشهور مخالف نشود

نکته دوم: ایشان فرمودند: «در قضایا، موضوع و محمول، مجهول هستند»
در حالی که در قضایا «نسبت» مجهول است

تفاوت نظر مرحوم بروجردی با آخوند خراسانی (ره)

طبق نظر آخوند (ره): موضوعات مسائل، «مصادیقِ موضوع علم» بودند
طبق نظر مرحوم بروجردی: موضوعات مسائل، «عوارضِ ذاتیه موضوع علم»
هستند

نقد اول مرحوم فاضل :

مشکل دور در کلام مرحوم بروجردی

«به دست آوردن جامع معمولی» متوقف بر «روشن بودن تمام مسائل (حتی مشکوک)»

«روشن شدن مسائل مشکوک» متوقف بر «به دست آوردن جامع معمولی (ملاک

تمایز)»

بررسی نقد اول

ما می‌گوییم:

۱. این اشکال در نظریه «تمایز علوم به تمایز موضوعات» وارد است

۲. جامع محمولی بعد از کنار هم قرار گرفتن محمولات، به دست نمی‌آید

بلکه واضح، مفهومی (جامع محمولی) تصور می‌کند و مصادیق را به عنوان محمول قرار می‌دهد.

نقد دوم مرحوم فاضل :

سازگار نبودن کلام مشهور با مبنای آقای بروجردی (ره)

ایشان فرمود : «مراد مشهور از موضوع علم، همان جامع بین محمولات است»
در حالی که مشهور موضوع علم نحو را «کلمه و کلام» می داند که جامع بین
موضوعات است نه محمولات

بررسی نقد دوم

ما می‌گوییم:

مرحوم بروجردی به این نکته توجه داشته‌اند

عقیده آقای بروجردی: موضوع علم نحو «کلمه و کلام من حیث الاعراب» است

+

موضوع در اصطلاح ایشان با مشهور، تفاوت دارد

نقد سوم مرحوم فاضل :

فراگیر نبودن مبنای آقای بروجردی در همه علوم
بعضی از علوم (مانند عرفان) موضوع در تمام مسائل یکی است

بررسی نقد سوم

ما می‌گوییم:

ان قلت: اینجا هم جای موضوع و محمول عوض شود

قلنا: تغییر موضوع و محمول در اینجا مساوی است با محمول شدنِ موضوع

و دیگر جامع محمولی موضوع علم نخواهد بود

نقد چهارم

فراگیر نبودن مبنای آقای بروجردی در همه علوم
این گونه نیست که مسائل یک علم به سبب موضوعاتشان با هم متمایز باشند
(مانند جغرافیا)

نقد پنجم

ناسازگاری مقدمه اول و پنجم :

طبق مقدمه پنجم، در هر مسأله جای موضوع و محمول عوض می شود

در این صورت موضوع مسائل به محمولات مسائل تبدیل می شود

نتیجه : مقدمه اول نادرست می شود و تمایز مسائل به محمولات خواهد بود و

اشتراک مسائل به موضوعات